

v š e d ý c h
t ó n e c h

R U T A S E P E T Y S O V Á

V šedých tónech

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cooboo.cz
www.albatrosmedia.cz

Ruta Sepetysová

V šedých tónech – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA a.s.**

COO
BOO

v š e d ý c h
t ó n e c h

R U T A S E P E T Y S O V Á

Přeložil Petr Eliáš

Between Shades of Gray

Translation © Petr Eliáš, 2013

Text copyright © 2011 by Ruta Sepetys

Map illustrations copyright © 2011 by Katrina Damkoehler

Design by Semadar Megged

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form. This edition published by arrangement with Philomel Books, a division of Penguin Young Readers Group, a member of Penguin Group (USA) Inc.

ISBN tištěné verze 978-80-7447-167-4

ISBN e-knihy 978-80-7544-604-6 (1. zveřejnění, 2018)

Na památku Jonase Šepetyse

zloději
a šlapky

1

Zatkli mě v noční košili.

Když o tom tak přemýšlím, určitých náznaků jsem si všimnout mohla. V krbu se pálily rodinné fotografie, matka pozdě v noci zašívala nejlepší stříbro a šperky do podšívky kabátu a otec se nevrátil z práce. Můj mladší bratr Jonas se pořád vyptával. Já taky, ale asi jsem to odmítala přijmout. Až později mi došlo, že matka s otcem chtěli odjet. Neodjeli jsme.

Odvezli nás.

Bylo 14. června 1941. Už v noční košili jsem seděla u stolu a psala dopis sestřenici Joaně. Otevřela jsem nové slonovinové psací pouzdro s tužkami a pery, které jsem dostala od tety k patnáctinám.

Otevřeným oknem nad stolem proudil do místnosti večerní vzduch a záclona ve větru tančila ze strany na stranu. Cítila jsem konvalinky, které jsme s matkou před dvěma lety zasadily. *Milá Joano.*

Nebylo to zaklepání. Ze židle mě zvedlo naléhavé bušení na dveře. Šla jsem se podívat do chodby. Matka se opírala o zeď naproti zarámované mapě Litvy s očima zavřenýma a tváří staženou úzkostí, kterou jsem u ní nikdy neviděla. Modlila se.

„Mami,“ ozval se Jonas a škvírou ve dveřích vykukovalo jeho oko, „ty neotevřeš? Vždyť nám rozmlátí dveře.“

Matka se ohlédla a uviděla nás oba s Jonasem vyhlížet z našich pokojů. Pokusila se o úsměv. „Ale ano, broučku, otevřu. Přece je nenechám ty dveře rozbít.“

Její podpatky rozezněly dřevěnou podlahu v chodbě a kolem kotníků se jí vlnila dlouhá tenká sukně. Byla elegantní a krásná, přímo úchvatná, a její nezvykle široký úsměv vždy rozzářil všechno okolo. Měla jsem to štěstí, že jsem po ní zdělila medové vlasy a jasně modré oči. Jonas měl zase stejný úsměv.

V předsíni zahřměly hlasy.

„NKVD!“ zašeptal Jonas a zbledl. „Tadas povídal, že jejich sousedy někam odvezli nákladákem. Zatýkají lidi.“

„Ne, tady ne,“ opáčila jsem. U nás v domě nebylo nic, co by mohlo sovětskou tajnou policii zajímat. Prošla jsem chodbou, zaposlouchala se a nakoukla za roh. Jonas měl pravdu. Matku obklopili tři příslušníci NKVD. Měli modré čepice s červeným okrajem a zlatou hvězdou nad štítkem. Vysoký důstojník držel v ruce naše pasy.

„Potřebujeme čas. Do rána se přichystáme,“ říkala matka.

„Dvacet minut, nebo se rána nedožijete,“ prohlásil důstojník.

„Tíše, prosím, mám děti,“ zašeptala matka.

„Dvacet minut,“ vyštěkl policista. Odhodil doutnající cigaretu na čistou podlahu obývacího pokoje a zašlápl ji do dřeva.

Nás čekal stejný osud.

2

Oni nás zatýkají? Kde je tatínek? Vběhla jsem k sobě do pokoje. Na okenním parapetu se mezitím objevil bochník čerstvého chleba a pod ním byl zastrčený velký svazek rublů. Ke dveřím přišla matka, Jonase těsně za sebou.

„Ale mami, kam to jdeme? Co jsme provedli?“ ptal se jí.

„Je to jen nedorozumění. Poslouchej mě, Lino. Musíme si rychle sbalit všechno důležité, a myslím tím praktické, ne to, co máš ráda. Rozumíš? Lino! V první řadě oblečení a boty. Snaž se to všechno nacpat do jednoho kufru.“ Matka pohlédla k oknu. Rychle přendala chléb i peníze na stůl a zatáhla závěsy. „Slibte mi, že když vám bude někdo chtít pomoci, nebudete si ho všímat. Vyřešíme si to sami. Nesmíme do tohohle zmatku zatáhnout rodinu ani přátele, rozumíte mi? I kdyby na vás třeba někdo volal, dělejte jakoby nic.“

„My půjdeme do vězení?“ začal Jonas.

„Slib mi to!“

„Slibuju,“ hlesl Jonas tiše. „Ale kde je tatínek?“

Matka se odmlčela a rychle zamrkala. „Bude na nás čekat. Máme dvacet minut, sbalte si věci. Hned!“

Pokoj se se mnou roztočil. V hlavě mi dozníval matčin hlas.

„Hned. Hned!“ Co se to děje? Do reality mě vrátil můj desetiletý bratr, který začal běhat po pokoji. Vytáhla jsem ze skříně kufr a otevřela ho na posteli.

Přesně před rokem začali Sověti přesouvat jednotky přes hranice do země. V srpnu pak byla Litva oficiálně připojena k Sovětskému svazu. Když jsem si u večeře stěžovala, otec se na mě rozkřikl a vynadal mi, abych o Sovětech nikdy neříkala nic hanlivého. Poslal mě spát. Pak už jsem nahlas neřekla nic. Ale hodně jsem o tom přemýšlela.

„Boty, Jonasi, náhradní ponožky, kabát!“ slyšela jsem matku volat z chodby. Vzala jsem z poličky rodinnou fotografii a položila zlatý rámeček lícem vzhůru na dno prázdného kufru. Hleděly z něj na mě šťastné, nic netušící tváře. To bylo před dvěma lety, o Velikonocích. Babička byla tehdy ještě naživu. Jestli jsme měli opravdu jít do vězení, chtěla jsem ji mít s sebou. Ale do vězení jsme přece jít nemohli. Neprovedli jsme nic špatného.

Domem se rozléhaly rány.

„Lino,“ křikla matka, která s plnými rukama spěchala do obývacího pokoje. „Pospěš si!“ Zotvírala mi zásuvky a skříň a horečně mi házela a cpala věci do kufru.

„Mami, já nemůžu najít skicák. Kde je?“ zhrozila jsem se.

„Nevím. Koupíme ti nový. Sbal si oblečení. Rychle!“

Do mého pokoje vběhl Jonas. Měl na sobě školní uniformu s vázankou a v ruce držel aktovku. Blondáté vlasy měl pečlivě sčesané na stranu.

„Já už můžu jít, mami,“ řekl roztřeseným hlasem.

„N-ne,“ zakoktala se máma, když viděla, že je Jonas oblečený jako do školy. Rozechvěle se nadechla a ztišila hlas. „Ne, zlatíčko, vezmi si kufr. Pojď se mnou.“ Vzala ho za paži a utíkala s ním do jeho pokoje. „Lino, obleč si ponožky a boty. Rychle!“ Hodila po mně můj letní plášť. Navlékla jsem si ho.

Obula jsem si sandály a vzala dvě knihy, stužky a kartáč na vlasy. Kde mám skicák? Sebrala jsem ze stolu i psací pouzdro s pery a tužkami a balíček rublů a položila je na hromadu věcí, co jsme s matkou naházely do kufru. Zaczvakla jsem zámečky

a vyběhla z místnosti. Závěsy se rozevlály a zatřepotaly nad chlebem, který mi pořád ještě ležel na stole.

~

Zahlédla jsem v prosklených dveřích pekárny svůj odraz a na moment jsem se zastavila. Na bradě jsem měla drobet zelené barvy. Seškrábla jsem ho a zatlačila do dveří. Nad hlavou mi zacinkal zvonek. V obchodě bylo teplo a vonělo to tu droždím.

„Lino, moc ráda tě vidím.“ Žena přispěchala k pultu, aby mě obsloužila. „Co by sis dala?“

My se známe? „Pardon, já si –“

„Můj manžel je profesorem na univerzitě. Tvůj otec je jeho nadřízený,“ řekla. „Viděla jsem tě s rodiči ve městě.“

Přikývla jsem a řekla: „Máma chtěla, abych koupila bochník chleba.“

„Samozřejmě,“ odvětila žena a pospíchala k polici. Zabalila kulaťoučký pecen do hnědého papíru a podala mi ho. Když jsem k ní natáhla ruku s penězi, zavrtěla hlavou.

„Prosím,“ zašeptala, „už takhle se vám nikdy nebudeme moct odvděčit.“

„Tomu nerozumím.“ Znovu jsem jí nabídla mince. Nevšímala si mě.

Zvonek zazvonil. Někdo vešel. „Moc od nás rodiče pozdravuj,“ řekla žena a začala obsluhovat zákazníka.

Večer jsem se na ten chleba zeptala táty.

„To od ní bylo moc milé, ale nemusela to dělat,“ odpověděl mi.

„Ale co jsi udělal?“ chtěla jsem vědět.

„Nic, Lino. Už máš hotové úkoly?“

„Ale něčím sis ten chleba musel zasloužit,“ nedala jsem se odbýt.

„Nic jsem si nezasloužil, Lino. Člověk musí stát za tím, co je správné, a nesmí přitom čekat vděk nebo odměnu. A teď upaluj na ty úkoly.“

3

Jonasovi matka sbalila stejně velký kufr. Se svým drobným, hubeným tělíčkem vedle něj vypadal ještě menší a musel ho nést oběma rukama. Dalo mu obrovskou námahu ho vůbec zvednout ze země, ale nestěžoval si ani neprosil o pomoc.

V rychlých intervalech dům kvílel zvukem tříštěného skla a porcelánu. Našli jsme matku v obývacím pokoji, jak rozbíjí nejlepší křišťál a porcelán o podlahu. Obličej se jí leskl potem a zlaté lokny jí padaly do očí.

„Maminko, ne!“ vykřikl Jonas a rozběhl se ke střepům na zemi.

Než se stihl skla dotknout, stáhla jsem ho zpět. „Mami, proč všechny ty krásné věci rozbíjíš?“ zeptala jsem se.

Zarazila se a hleděla na porcelánový šálek v ruce. „Protože je mám moc ráda.“ Hodila hrneček na podlahu a hned sáhla po dalším, ani se nepodívala, jak se rozbil.

Jonas se rozplakal.

„Nebreč, drahoušku. Pořídíme si ještě mnohem hezčí.“

Dveře se rozlétly a dovnitř vtrhli tři policisté z NKVD s puškami a bajonety. „Co se to tady stalo?“ otázal se vysoký důstojník a zkoumal tu spoušť.

„Byla to nehoda,“ odpověděla matka klidně.

„Zničila jste sovětský majetek!“ zařval.

Jonas zavřel kufr, bál se, že i ten by se mohl každým okamžikem stát sovětským majetkem.

Matka se podívala do zrcadla ve vstupní hale, upravila si uvolněné kadeře a nasadila si klobouk. Důstojník NKVD ji uhodil pažbou pušky do ramene, až obličejem narazila do zrcadla. „Buržoazní svině, jen ztrácíš čas. Ten klobouk teda potřebovat nebudeš,“ posmíval se jí.

Matka se napřímila a uklidnila. Uhladila si sukni a pošoupala klobouk. „Odpusťte,“ hlesla směrem k důstojníkovi. Pak si znovu upravila vlasy a zasunula perlovou jehlici do klobouku na své místo.

Odpusťte? To že řekla? Tihle vtrhnou uprostřed noci k nám domů, praští s ní o zrcadlo – a ona je žádá, aby jí odpustili? Pak matka sáhla po dlouhém šedém kabátě a já najednou pochopila. Opatrně si se sovětskými důstojníky hrála, jako by si nebyla jistá, jaká karta jí přijde. V duchu jsem ji viděla, jak zašívá pod podšívku kabátu šperky, papíry, stříbro a další cennosti.

„Musím si odskočit,“ oznámila jsem ve snaze odvést pozornost od matky a kabátu.

„Máš na to půl minuty.“

Zavřela jsem za sebou dveře a zahlédla svůj obličej v zrcadle. Netušila jsem, jak rychle se má tvář změní, jak sejde. Kdybych to tušila, hleděla bych na svůj odraz a snažila se si ho zapamatovat. Bylo to na deset let naposledy, co jsem se podívala do opravdového zrcadla.

4

Pouliční osvětlení bylo zhasnuté a byla skoro úplná tma. Policisté pochodovali za námi a nutili nás udržet s nimi krok. Zhlédla jsem paní Raskunasovou, jak vykukuje zpoza závěsů. Jakmile si všimla, že se na ni dívám, zmizela. Matka mě šťouchla do ruky, což znamenalo, že mám držet hlavu dole. Jonas jen tak tak nesl kufr. Tloukl mu o holeně.

„*Davaj!*“ poručil mu jeden z mužů. Dělejte, pořád samé dělejte.

Došli jsme na křižovatku, k čemusi velkému a tmavému. Bylo to nákladní auto a kolem něj další příslušníci NKVD. Když jsme přišli zezadu k autu, zhlédla jsem uvnitř lidi, jak sedí na kufrech.

„Pomozte mi nahoru, nebo mi pomůžou oni,“ zašeptala matka rychle, protože nechtěla, aby jí policisté sahali na kabát. Udělala jsem, co mi řekla. Pak muži vystrčili nahoru Jonase. Upadl, kufr na něj. Já to zvládla bez pádu, ale když jsem se zvedla, jakási žena se na mě podívala a přitiskla si ruku na ústa.

„Lino, drahoušku. Zapni si kabát,“ nařídila mi matka. Podívala jsem se dolů a uviděla kyticíkovanou noční košili. Ve všem tom zmatku a hledání skicáku jsem se zapomněla pře-

vléct. A taky jsem si všimla, že se na Jonase dívá vysoká, šlachovitá žena se špičatým nosem. Paní Grybasová. Stará panna, učitelka, jedna z těch přísných. Poznala jsem ještě několik dalších: knihovnici, majitele nedalekého hotelu a několik mužů, se kterými táta mluvil na ulici.

Všichni jsme byli na seznamu. Nevěděla jsem, co je to za seznam, jen to, že jsme na něm. A zřejmě i zbylých patnáct lidí, kteří tu s námi seděli. Někdo zabouchl dveře. Plešatý muž přede mnou tiše zasténal.

„Všichni umřeme,“ řekl pomalu. „Určitě umřeme.“

„Nesmysl!“ vyhrkla matka.

„Ale ano,“ trval na svém. „Tohle je konec.“

Auto se dalo do pohybu, trhlo sebou tak rychle, že lidé málem popadali na zem. Plešatý muž se náhle vydrápal na nohy, vylezl po stěně a vyskočil ven. Dopadl na chodník a bolestí zařval jako zvíře lapené v pasti. Lidé v autě vykřikli. Pneumatiky zaskřípěly, zastavili jsme a vojáci vyskákali ven. Otevřeli zadní dveře a já zahlédla, jak se ten muž na zemi kroutí bolestí. Zdvihli ho a hodili jeho zkroucené tělo zpátky do auta. Vypadalo to, že má jednu nohu zlomenou. Jonas zabořil obličej matce do rukávu. Vzala jsem ho za ruku. Třásl se. Viděla jsem rozmazaně. Pevně jsem stiskla víčka a pak jsem je otevřela. Auto sebou trhlo a znovu se dalo do pohybu.

„NE!“ nařikal muž a držel se za nohu.

Auto zastavilo před nemocnicí. Všem se ulevilo, že plešatého muže ošetří. Ale ne. Čekali. Nějaká žena, která byla taky na seznamu, rodila. Jakmile přestřihnou pupeční šňůru, naloží je oba do auta.

5

Uplynuly skoro čtyři hodiny. Potmě jsme seděli před nemocnicí, nedovolili nám vystoupit. Kolem projížděla další auta, některá vezla na korbě lidi uvězněné za velkými sítěmi.

Ulice začínaly bzučet životem. „Vyjeli jsme brzy,“ poznamenal jeden muž k matce. Podíval se na hodinky. „Za chvíli budou tři hodiny.“

Plešatý muž, který ležel na zádech, se otočil na Jonase. „Chlapče, zakryj mi pusku a zacpi mi nos. A nepouštěj.“

„Nic takového,“ opáčila matka a přitáhla si Jonase k sobě.

„Ženská bláznivá. Copak nevidíte, že tohle je jen začátek? Ještě pořád máme šanci umřít se ctí.“

„Jeleno!“ sykl hlas z ulice. Zahlédla jsem matčinu sestřenicí Reginu, jak se schovává ve stínu.

„Je vám líp, když ležíte takhle na zádech?“ zeptala se matka plešatého muže.

„Jeleno!“ ozvalo se znovu, tentokrát hlasitěji.

„Mami, myslím, že volá na tebe,“ zašeptala jsem a přitom jsem pořád sledovala vojáka, který kouřil na druhé straně auta.

„Nevolá na mě. Je to blázen,“ odvětila matka nahlas. „Jděte si po svém a nechte nás být!“ zavolala.

„Ale, Jeleno, já...“

Matka se obrátila a předstírala, že je zabraná do hovoru se mnou, přičemž sestřenici naprosto ignorovala. Na podlahu kousek od plešatého muže dopadl malý uzlíček. Muž po něm chtivě hmátl.

„A vy nám tu budete vykládat o cti, pane?“ odušila matka. Vytrhla mu uzlík z ruky a položila si ho pod sebe. Přemýšlela jsem, co v tom balíčku je. Jak mohla matka o vlastní sestřenici říct, že je blázen? Regina hrozně riskovala, aby ji našla.

„Vy jste manželka Kostase Vilcase, děkana na univerzitě?“ zeptal se muž za námi. Matka přikývla a promnula si ruce.

~

Sledovala jsem, jak si matka mne ruce.

Hovor v jídelně sílil a slábl. Muži tam seděli už několik hodin. „Princezno, dones jim čerstvou kávu,“ řekla mi matka.

Došla jsem ke vchodu do jídelny. Nad stolem se vznášel oblak cigaretového kouře, zajatý mezi zavřenými okny a zataženými závěsy.

„... repatriovat, jestli jim to projde,“ říkal zrovna otec, ale když mě uviděl ve dveřích, zarazil se.

„Dá si někdo ještě kávu?“ zeptala jsem se a zvedla stříbrnou konvici.

Někteří z nich sklopili pohled. Někdo zakašlal.

„Lino, z tebe je mladá dáma,“ prohlásil otcův přítel z univerzity. „A prý taky talentovaná výtvarnice.“

„To tedy je!“ přitakal táta. „Má jedinečný styl. A je nesmírně chytrá,“ dodal s mrknutím.

„Tak to má nejspíš po matce,“ zavtipkoval jeden z mužů. Všichni se rozesmáli.

„Pověz mi, Lino,“ řekl mi ten, co píše do novin, „co si myslíš o nové Litvě?“

„Nu,“ vložil se do toho rychle otec, „to asi není nejvhodnější otázka pro malou holku, ne?“

„Jednou to bude otázka pro každého, Kostasi, ať je malý, nebo velký,“ opáčil novinář. „Krom toho,“ dodal s úsměvem, „do novin to nedám.“

Tatínek si poposedl.

„Co si myslím o anexi k Sovětskému svazu?“ Odmlčela jsem se a vyhnula se očnímu kontaktu s otcem. „Myslím, že Stalin je tyran. Měli bychom jeho jednotky z Litvy vyhnat. Neměli bychom jim dovolit jen tak si přijít a vzít si, co chtějí, a –“

„Už dost, Lino. Nech tady tu konvici a jdi za matkou do kuchyně.“

„Ale je to pravda!“ trvala jsem na svém. „Není to správné.“

„Dost!“ okřikl mě otec.

Vrátila jsem se do kuchyně, ale zůstala jsem hned za dveřmi a poslouchala.

„Nepodporuj ji, Vladasi. Ta holka je tak tvrdohlavá, až mě to děsí,“ řekl táta.

„Inu,“ opáčil novinář, „aspoň vidíme, co zdělila po otci, ne? Vychoval jsi opravdovou partyzátku, Kostasi.“

Táta mlčel. Sešlost skončila a muži v různých intervalech opouštěli dům, někdo předními dveřmi, někdo zadem.

~

„Z univerzity?“ dotázal se plešatý muž a trhl sebou bolestí. „No, tak to už je dávno po něm.“

Žaludek se mi stáhl, jako by mě někdo praštil pěstí. Jonas se se zoufalým výrazem obrátil na matku.

„Já tedy pracuji v bance a zrovna dnes odpoledne jsem tvého tátu viděl,“ řekl nějaký muž a usmál se na Jonase. Věděla jsem, že lže. Matka na něj vděčně kývla.

„Tak to jste ho viděl, jak šel na šibenici,“ odušil nevrlý plešatec.

Hodila jsem po něm zlý pohled a napadlo mě, kolik lepidla by asi bylo potřeba, abych mu zavřela pusu.

„Sbírám známky. Jsem obyčejnej filatelista a oni mě vezou na smrt, protože si píšu s kolegy z ciziny. Profesor z univerzity je rozhodně jedním z prvních, který by –“

„Sklapněte!“ vyhrkla jsem.

„Lino!“ okřikla mě matka. „Okamžitě se omluv. Tenhle ne-bohý pán má hrozné bolesti. Neví, co mluví.“

„Vím úplně přesně, co mluvím,“ opáčil muž s pohledem upřeným na mě.

Otevřely se dveře nemocnice a zevnitř se rozlehl hrozný nářek. Nějaký voják táhl po schodech bosou ženu v zakrvácené nemocniční košili. „Moje dítě! Neublížujte mu prosím!“ křičela. Za nimi vyšel další voják a v rukou nesl zavinutý uzlíček. Ven vyběhl i doktor a chytil vojáka.

„Prosím, to novorozeně si vzít nemůžete. Nepřežije!“ volal doktor. „Pane, snažně vás prosím!“

Voják se obrátil k doktorovi a patou ho kopl pod koleno.

Zvedli ženu do auta. Matka s paní Grybasovou se jí hned uhýbaly, aby si mohla lehnout vedle plešatého muže. Pak podali nahoru i dítě.

„Lino, prosím tě,“ řekla mi matka a podala mi růžové minko. Vzala jsem si uzlíček a okamžitě ucítila, jak mi kabátem proniklo teplo z drobného tělíčka.

„Panebože, prosím, moje dítě!“ vykřikla žena a podívala se na mě.

Děťátko tiše zaplakalo a drobounkými pěstičkami zabušilo do vzduchu. Jeho boj o život začal.

6

Muž z banky dal matce své sako. Ta ho přehodila ženě přes ramena a odhrnula jí vlasy z tváře.

„Bude to dobré, drahoušku,“ těšila ji.

„Vitas. Sebrali mého manžela Vitase,“ vydechla žena.

Podívala jsem se dolů na růžovou tvář v uzlíčku. Novorozeně. To dítě bylo naživu sotva pár minut, a Sověti už ho považovali za zločince. Sevřela jsem ho pevněji a políbila na čelo. Jonas se o mě opřel. Jestli tohle dokážou udělat s miminkem, co provedou s námi?

„Jápkak se jmenuješ?“ zeptala se matka.

„Ona.“ Natahovala krk. „Kde mám to malé?“

Máma mi vzala dítě z rukou a přiložila ho ženě na prsa.

„Ach, děťátko moje! Miláčku,“ vykřikla žena a políbila ho. Auto sebou cuklo dopředu. Prosebně se podívala na matku.

„Moje noha!“ zanaříkal plešatý muž.

„Nemáte někdo zdravotnický kurz?“ zeptala se matka a prohlížela si tváře. Lidé vrtěli hlavou. Někteří ani nevzhlédli.

„Zkusím vyrobit dlahu,“ přihlásil se muž z banky. „Nemáte někdo něco rovného, co by se dalo použít? Prosím, musíme si pomáhat.“ Lidé nervózně poposedávali a přemýšleli.

„Pane,“ ozval se Jonas a vyklonil se zpoza mě. V ruce držel školní pravítko. Žena, která mě upozornila na noční košili, se rozplakala.

„To je moc dobré. Děkuju,“ řekl muž a pravítko si vzal.

„Děkuju, broučku,“ usmála se matka na Jonase.

„Pravítko? Vy mi chcete napravovat nohu malým pravítkem? To jste se všichni zbláznili?“ vřískal plešatý muž.

„Nic lepšího nemáme,“ odtušil muž z banky. „Máte někdo něco, čím to obvážeme?“

„Zastřelte mě někdo, prosím vás!“ křikl plešatec.

Matka si stáhla z krku hedvábný šátek a podala ho muži z banky. Knihovnice si taky rozvázala šátek a paní Grybasová se začala přehrabovat v tašce. Oně začala vpředu košilí prosakovat krev.

Zvedl se mi žaludek. Zavřela jsem oči a snažila se myslet na něco, cokoli, co mě uklidní. Představila jsem si svůj skicák. Ucítila jsem, jak se mi pohnuly ruce. Myslí mi jako rámečky na celuloidovém pásu běžely obrázky. Náš dům, máma, jak tátovi v kuchyni upravuje kravatu, konvalinky, babička... Její tvář mě jaksi konejšila. Představila jsem si fotografii, kterou mám v kufru. Babičko, pomyslela jsem si. Pomoz nám.

Přijeli jsme na malé venkovské nádraží. Všude byla sovětská auta nacpaná lidmi jako my. Projeli jsme kolem jednoho, ze kterého se vykláněl muž a žena. Žena měla uslzenou tvář.

„Paulino!“ křičel muž. „Nemáte u sebe naši dceru Paulinu?“ Když jsme je mýjeli, zavrtěla jsem hlavou.

„Proč jsme tady na venkově, a ne v Kaunasu?“ zeptala se jedna stará žena.

„Asi je jednodušší nás tu zorganizovat. Jsou tu celé rodiny a na hlavním nádraží je hrozně rušno,“ odpověděla matka.

V jejím hlase ale nebyla ani trocha jistoty. Snažila se přesvědčit sama sebe. Rozhlédla jsem se. Nádraží stálo v liduprázdné krajině a kolem byly jen lesy. Představila jsem si, jak se zdvihne rohožka a obrovské sovětské koště nás pod ni zamete.

7

„*Davaj!*“ křikl policista z NKVD, když otevřel zadní dveře auta. Prostranství před nádražím se hemžilo auty, muži v uniformách a lidmi se zavazadly. Hluk každou minutu stoupal.

Matka se sehnula a vzala nás za ramena. „Držte se u mě. Když bude třeba, chyťte se kabátu. Nesmí nás rozdělit.“ Jonas matčin kabát hned popadl.

„*Davaj!*“ houkl znovu policista, stáhl jednoho z mužů z auta a přitlačil ho na zem. Matka a muž z banky začali pomáhat ostatním. Když vystupovala Ona, držela jsem dítě.

Plešatý muž se kroutil bolestí, když ho nesli dolů.

Muž z banky přistoupil k důstojníkovi NKVD. „Máme tu lidi, kteří potřebují ošetřit. Sežeňte doktora, prosím.“ Policista ho ignoroval. „Doktora! Sestru! Potřebujeme doktora!“ zavolal ten pán do davu.

„Slitování,“ hlesl plešatý muž a natáhl se ke strážím. „Slitujte se, prosím.“

Důstojník chytil muže z banky, zarazil mu do zad pušku a odváděl ho pryč. „Můj kufr!“ křičel muž. Knihovnice vzala do ruky jeho kufr, ale než se za ním stihla rozběhnout, zmizel v davu.

Zastavila se u nás nějaká Litevka a řekla, že je zdravotní sestra. Začala ošetřovat Onu i plešatého muže a my ji v kroužku pozorovali. Prášilo se tu a Ona už měla bosé nohy pokryté vrstvou špíny. Kolem nás se hrnuly davy lidí, kteří se mezi sebou proplétali se zoufalými výrazy v tváři. Viděla jsem, jak okolo prošla jedna spolužačka ze školy s matkou. Chtěla mi zamávat, ale matka jí zakryla oči, když se k nám přiblížily.

„*Davaj!*“ štěkl nějaký policista.

„Tyhle lidi tu nemůžeme nechat,“ namítla matka. „Sežeňte nosítka.“

Policista se rozesmál. „Však je můžete nést.“

Nesli jsme. Dva muži vzali naříkajícího plešatce. Já držela dítě a kufr a matka podpírala Onu. Jonas zápolil se zbytkem zavazadel, paní Grybasová a knihovnice mu pomohly.

Došli jsme na nástupiště. Panoval tu chaos. Některé rodiny rozdělili. Děti křičely a matky prosily. Dva policisté odtáhli nějakého muže pryč. Jeho žena ho nechtěla pustit, a tak ji chvíli táhli za sebou a pak ji odkopli.

Knihovnice si ode mě vzala mimino.

„Mami, je tu tatínek?“ zeptal se Jonas, který stále svíral její kabát.

Myslela jsem na totéž. Kdy a kam odvedli Sověti otce? Cestou do práce? Nebo když si šel o polední pauze ke stánku pro noviny? Hleděla jsem na masy lidí na nástupišti. Byli mezi nimi i starší. Litva si svých staroušků váží, a tady je naháněli jako dobytek.

„*Davaj!*“ Důstojník NKVD drapl Jonase za rameno a táhl ho pryč.

„NE!“ zaječela matka.

Odváděli Jonase. Mého krásného, rozkošného brášku, který brouka z domu radši vyhnal, než aby ho zašlápl, a který ochotně nabídl pravítko, když bylo potřeba ošetřit jednomu mrzutému dědkovi nohu.

„Mami! Lino!“ volal a bušil kolem sebe rukama.

„Stůjte!“ vykřikla jsem a vrhla se za nimi. Matka chytla

policistu a začala mluvit rusky, čistě, plynně rusky. Zastavil se a poslouchal. Snížila hlas a mluvila klidněji. Nerozuměla jsem ani slovo. Policista cukl Jonasem k sobě. Já ho chytila za druhou ruku. Celé tělo se mu začalo zmítat vzlyky. Vpředu na kalhotách se mu objevila velká mokrá skvrna. Svěsil hlavu a plakal.

Matka vytáhla z kapsy svazek rublů a opatrně ho důstojníkovi ukázala. Sáhł po něm a pak matce něco řekl a kývl hlavou. Ta vystřelila rukou vzhůru, strhla si z krku přívěsek a vtiskla ho muži do ruky. Ale ten pořád nevypadal spokojeně. Matka dál mluvila rusky a vytáhla z kabátu kapesní hodinky. Poznala jsem je. Byly po jejím otci a v měkkém zlatě vzadu bylo vyryté jeho jméno. Policista po nich chňapl, pustil Jonase a začal křičet na lidi vedle nás.

Přemýšleli jste někdy o tom, jakou cenu má lidský život? To ráno měl ten bráškův cenu kapesních hodinek.

8

„Už je dobře, miláčku. Všichni jsme v pořádku,“ konejšila ho matka, objímala ho a slíbávala mu slzy z tváří. „Že ano, Lino? Už je dobře.“

„Přesně tak.“

Jonas, který stále ještě plakal, si rukama zahanbeně zakryl skvrnu na kalhotách.

„Z toho si nic nedělej, broučku. Převlékneme tě,“ řekla matka a stoupla si před něj, aby na něj nikdo neviděl. „Lino, půjč bráškově kabát.“

Stáhla jsem kabát a podala ho matce.

„Koukni, tohle si na sebe na chvíli vezmi.“

„Mami, proč mě chtěli odvést?“ zeptal se Jonas.

„Já nevím, zlato. Ale teď už jsme zase spolu.“

Spolu. Stáli jsme tam na nástupišti v tom všem zmatku, já v květované noční košili a bráška ve světlounce modrém letním svrchníku, který skoro tahal po zemi. Museli jsme být k smíchu, ale nikdo se na nás ani nepodíval.

„Paní Vilkasová, pospěšte si!“ Byl to zastřený hlas paní učitelky Grybasové. Pobízela nás, ať jdeme za ní. „Tady jsme. Rychle, rozdělují lidi.“

Matka chytila Jonase za ruku. „Pojďte, děti.“ Razili jsme si

cestu davem, jako když se loďka prodírá bouří, a nevěděli jsme, jestli se potopíme, nebo zůstaneme na hladině. Podél nástupiště se táhly červené dřevěné vagony, kam až oko dohlédlo. Byly jen nahrubo stlučené a špinavé, takové, co se v nich vozí dobytek. Teď se k nim hrnuly masy Litevců se svým majetkem v kufrech.

Matka nás směřovala davem, postrkovala nás a otáčela za ramena. Viděla jsem bílé klouby svírající kufry. Lidé klečeli a s pláčem se snažili motouzem zkrotit přetékající zavazadla, zatímco policisté šlapali po jejich obsahu. Bohatí statkáři a jejich rodiny nesli kbelíky šplouchajícího mléka a kola sýra. Kolem prošel kluk a nesl salám velký skoro jako jeho tělo. Upustil ho a salám okamžitě zmizel pod nohama davu. Nějaká žena mi vrazila do ruky stříbrným svícem a kolem proběhl muž s akordeonem. Pomyslela jsem na všechny ty krásné věci, jak leží porozbíjené doma na podlaze.

„Rychle!“ křikla paní Grybasová a mávala na nás. „Tohle jsou Vilkasovi,“ řekla důstojníkovi s psací deskou. „Patří do tohoto vagonu.“

Matka před vagonem zastavila a pozorně zkoumala dav. *Prosím*, říkaly její oči hledající otce.

„Mami,“ zašeptal Jonas, „tyhle vagony jsou pro prasata a krávy.“

„Ano, já vím. Bude to docela dobrodružné, ne?“ Postrčila Jonase dovnitř a pak jsem zaslechla známé zvuky – dětský pláč a mužské naříkání.

„Mami, ne,“ hlesla jsem. „Já tam s nimi nechci být.“

„Přestaň, Lino. Potřebují naši pomoc.“

„A nemůže jim pomoci někdo jiný? My taky potřebujeme pomoc.“

„Mami,“ volal Jonas, který se bál, že se vlak rozjede. „Jdete taky dovnitř, ne?“

„Ale ano, to víš, že jdeme. Vezmeš mi tu tašku prosím?“ obrátila se ke mně matka. „Lino, nemáme na vybranou. Snaž se prosím brášku moc neděsit.“

Paní Grybasová podala ruku matce. A co já? Já měla taky strach. Copak na tom nezáleželo? *Tatínku, kde jsi?* Rozhlédla jsem se po nástupišti, kde teď vládla naprostá vřava. Napadlo mě, že bych utekla, že bych utíkala, dokud by mi stačil dech. Běžela bych na univerzitu hledat tatínka. Běžela bych domů. Prostě bych běžela.

„Lino.“ Matka si stoupla přede mě a zdvihla mi bradu. „Já vím. Je to hrůza,“ zašeptala. „Musíme zůstat pohromadě. To je nejdůležitější.“ Políbila mě na čelo a obrátila mě k vagonu.

„Kam jedeme?“ zeptala jsem se.

„Ještě nevím.“

„A musíme být v těchhle dobytčácích?“

„Ano, ale určitě ne na dlouho,“ odtušila matka.

9

Vzduch uvnitř byl zatuchlý a plný lidských pachů, i s otevřenými dveřmi. Lidé byli vměstnaní všude a seděli na svých věcech. Na konci vagonu byly na stěně připevněné skoro dva metry široké fošny jako police. Na jedné z nich ležela zubožená Ona a na prsou měla plačící dítě.

„AU!“ Plešatý muž mě praštil do nohy. „Dávej pozor, holka! Skoro jsi na mě šlápla.“

„Kde jsou muži?“ zeptala se matka paní Grybasové.

„Odvedli je,“ odpověděla.

„Budeme tu nějaké potřebovat, aby nám pomohli se zraněnými,“ namítla matka.

„Žádní tu nejsou. Rozdělili nás do nějakých skupin. Pořád přivádějí další lidi a strkají je dovnitř. Pár starších tu je, ale ti nemají sílu,“ řekla paní Grybasová.

Matka se rozhlédla po vagonu. „Pojďme položit děti na horní palandu. Lino, přesuň Onu na tu spodní, ať se nahoru vejde víc dětí.“

„Neblázněte, ženská,“ vyštěkl plešatý muž. „Jestli tu uděláte místo, jen sem nacpou další.“

Knihovnice byla menší než já a spíš podsaditá. Měla sílu

a pomohla mi Onu přesunout. „Jsem paní Rimasová,“ řekla Oně.

Paní... taky je vdaná. Kde má manžela? Asi někde s tatínkem. Miminko vyvřísklo.

„Je to chlapeček, nebo holčička?“ zeptala se paní Rimasová.

„Holčička,“ hlesla Ona slabě. Posunula bosé nohy po palandě. Byly pořezané a plné špíny.

„Brzo bude potřebovat nakojit,“ poznamenala paní Rimasová.

Rozhlédla jsem se po vagonu. Má hlava jako by k mému tělu ani nepatřila. Do malého prostoru se vmáčkli další lidé a mezi nimi i nějaká žena s chlapcem v mém věku. Ucítila jsem zatahání.

„Ty jdeš spát?“ zeptala se mě holčička s perleťovými vlasy.

„Cože?“

„Máš na sobě košili. Jdeš spát?“ Vrazila mi před obličej popotřhanou panenku. „Tohle je moje panenka.“

Noční košile. Pořád ještě jsem měla na sobě noční košili. A Jonas měl stále můj světle modrý kabát. Úplně jsem na to zapomněla. Protlačila jsem se k Jonasovi a matce. „Musíme se převléct,“ řekla jsem.

„Není tu místo otvírat kufry,“ opáčila matka. „A nemáme se kde převléct.“

„Prosím,“ zaškemral Jonas a pevněji kolem sebe přitáhl kabát.

Matka se pokusila přesunout víc do kouta, ale nebylo to k ničemu. Sehnula se a trochu pootevřela můj kufr. Vnořila ruku dovnitř a cosi hledala. Zahlédla jsem svůj růžový svetr a spodničku. Konečně vytáhla tmavě modré bavlněné šaty. Pak hledala kalhoty pro Jonase.

„Pardon, madam,“ řekla ženě, která seděla v koutě. „Vyměníla byste si s námi místo, aby se děti mohly převléct?“

„Tohle je naše místo,“ prohlásila žena. „Ani se neheme.“ Její dvě dcery k nám vzhledly.

„Já vím, že je to vaše místo. Bude to jen na chvílku, aby měly děti kousek soukromí.“

Žena nic neřekla a založila si ruce na prsou.

Matka nás natlačila co nejbliž do kouta, takže jsme stáli skoro na ženě.

„Hej!“ ohradila se a rozhodila rukama.

„Ach ano, omlouvám se. Jen trochu soukromí.“ Matka vzala Jonasovi můj kabát a přidržela nám ho jako zástěnu. Rychle jsem se převlékla a pak podržela košili vedle kabátu, aby na Jonase nebylo vidět.

„On se počůral,“ pronesla jedna z dívek a ukázala přitom na brášku. Jonas ztuhl.

„Ty ses počůrala, holčičko?“ řekla jsem nahlas. „Chudinko.“

Od té doby, co jsme vlezli dovnitř, teplota ve vagonu neustále stoupala. Před obličejem mi visel vlhký pach podpaží. Protlačili jsme se blíž ke dveřím v naději, že tam bude víc vzduchu. Narovnali jsme kufrý na sebe a Jonas si s uzlíčkem od Reginy sedl nahoru. Matka se na špičkách snažila vyhlédnout ven na nástupiště, jestli tam není táta.

„Tumáte,“ řekl šedovlasý pán a položil na podlahu malý kufřík. „Stoupněte si na tohle.“

„To je od vás moc hezké,“ přijala ho matka s povděkem.

„Jak dlouho?“ zeptal se.

„Od včerejška.“

„Co dělá?“

„Je děkanem na univerzitě. Kostas Vilkas.“

„Ach ano, Vilkas.“ Muž přikývl. Podíval se na nás. Měl laskavé oči. „Krásné děti máte.“

„Ano. Jsou po tatínkovi,“ řekla.

~

Všichni jsme seděli na sametové pohovce, Jonas tatínkovi na klíně. Matka měla na sobě zelené hedvábné šaty až na zem. Blondaté vlasy jí v zářivých vlnách splývaly na tvář a smaragdové náušnice se třpytily. Tatínek měl nový tmavý oblek. Já si vybrala krémové šaty s hnědou saténovou mašlí a stejně hnědou stužkou do vlasů.

„To je ale pěkná rodinka,“ prohlásil fotograf, když nastavoval rozměrný aparát. „Kostasi, Lina vypadá úplně jako ty.“

„Chudáček,“ zavtipkoval táta. „Doufejme, že z toho vyroste a bude vypadat spíš jako maminka.“

„Nezbývá než doufat,“ oplatila jsem mu to. Všichni vybuchli smíchy. Pak fotoaparát blýskl.

10

Spočítala jsem nás – šestačtyřicet lidí namačkaných v kleci na kolech nebo možná v pojízdné rakvi. Prsty jsem črtala do vrstvy špíny na podlaze obrázkem za obrázkem, znovu a znovu.

Lidé si povídali o tom, kam asi jedeme. Někdo říkal, že do hlavního sídla NKVD, jiní mysleli, že do Moskvy. Prohlédla jsem si je. Ve tvářích se jim zračila jejich budoucnost. Viděla jsem odvahu, vztek, strach i zmatení. Z jiných čísel beznadějí. Už to vzdali. Co čeká mě?

Jonas si z obličeje a z vlasů odháněl mouchy. Matka tiše mluvila se ženou, co měla syna v mém věku.

„Odkud jsi?“ zeptal se ten kluk Jonase. Měl vlnité hnědé vlasy a modré oči. Byl podobný oblíbeným klukům od nás ze školy.

„Z Kaunasu,“ odpověděl Jonas. „A ty?“

„Ze Šančiai.“

Mlčky jsme se na sebe podívali, připadala jsem si trochu trapně.

„Kde máš tátu?“ vyhrkl Jonas.

„V litevské armádě.“ Kluk se odmlčel. „Už je docela dlouho pryč.“

Jeho matka vypadala jako důstojnická panička, nóbl a ne zrovna zvyklá na špínu. Než jsem Jonase stihla zarazit, brebentil dál.

„Náš tatínek pracuje na univerzitě. Já jsem Jonas. A tohle je moje sestra Lina.“

Kluk na mě kývl. „Já jsem Andrius Arvydas.“ Kývla jsem na něj taky a odvrátila pohled.

„Myslíš, že nás nechají vystoupit? Aspoň na pár minut?“ zeptal se Jonas. „Aby nás táta viděl, jestli tu někde je. Takhle nás nenajde.“

„NKVD nám toho moc nedovolí,“ odušil Andrius. „Viděl jsem je, jak zmlátili někoho, kdo se pokusil utéct.“

„Říkali nám, že jsme prasata,“ povídal dál Jonas.

„Neposlouchej je, Jonasi. To oni jsou prasata. Pitomá prasata,“ ozvala jsem se.

„Psst. To bych neříkal,“ upozornil mě Andrius.

„Jsi snad policajt?“ obořila jsem se na něj.

Andrius zvedl obočí. „Ne, jen nechci, abys měla problémy.“

„Ne že kvůli tobě budeme mít problémy, Lino,“ přidal se Jonas.

Pohlédla jsem na mámu.

„Dala jsem jim, co jsem měla. Lhala jsem a tvrdila jim, že je mentálně zaostalý. Neměla jsem na výběr,“ šeptala Andriusova matka. „Rozdělili by nás. Teď mi nezbylo nic, ani drobeček.“

„Já vím,“ odušila máma a konejšivě ženu pohladila. „Nám udělali to samé, a to je malému teprve deset.“

Onino dítě zanaříkalo. K matce došla paní Rimasová.

„Snaží se ji nakojit, ale něco se děje,“ vysvětluje paní Rimasová. „Nechce sát.“

Hodiny se táhly jako dlouhé dny. Lidé plakali hlady a vedrem. Plešatý muž si neustále stěžoval na bolest a ostatní se snažili srovnat zavazadla a zorganizovat prostor. Musela jsem se vzdát svého provizorního plátna na podlaze a místo toho rýt kresbičky do dřeva na stěně.

Andrius seskočil z vagonu, že si dojde na záchod, ale dostal

pěstí a hodili ho zpátky dovnitř. Každý výstřel nebo výkřik nás vyděsil. Ven už se nikdo neodvážil.

Někdo objevil v koutě, kde seděla tvrdohlavá žena se dvěma dcerami, díru velkou asi jako talíř. Celou dobu ji schovávali, protože skrz ni proudil čerstvý vzduch. Lidé se na ženu nahnuli a naléhali na ni, aby se přesunula. Když ji odtamtud odtáhli, všichni jsme díru využili, abychom si odskočili. Některým to ale zkrátka nešlo. Z těch zvuků a pachů se mi zatočila hlava. Nějaký malý kluk se vyklonil z vagonu a zvracel.

Paní Rimasová kolem sebe shromáždila děti a začala vyprávět příběhy. Nejmenší děti se k ní hned procpalý, a dokonce i dvě dcery nechaly mrzutou matku být a fascinovaně poslouchaly pohádky. Holčička s panenkou se opřela o paní Rimasovou a cumlala si palec.

~

Seděli jsme v kruhu na podlaze knihovny. Jeden z menších kluků ležel na zádech a cucal si palec. Knihovnice listovala obrázkovou knížkou a živým hlasem z ní předčítala. Já poslouchala a kreslila si postavičky do bloku. Nakreslila jsem draka a srdce se mi rozbušilo rychleji. Byl živý. Ucítla jsem teplo z jeho plamenného dechu, který mi odfoukl vlasy dozadu. Pak jsem nakreslila princeznu, jak běží a zlaté vlasy se jí vlní po spáncích.

„Lino, už budeš muset jít.“

Vzhlédla jsem. Nade mnou stála knihovnice. Všechny děti byly pryč.

„Lino, jsi v pořádku? Jsi celá červená. Nejsi nemocná, že ne?“

Zavrtěla jsem hlavou a ukázala jí blok.

„Propána, Lino, to jsi nakreslila ty?“ Knihovnice po bloku rychle sáhla.

S úsměvem jsem přikývla.

Slunce začalo zapadat. Matka mi splétala upocené vlnité vlasy do copu. Snažila jsem se spočítat, kolik jsme v tomhle vězení strávili hodin, a přemýšlela, jak dlouho tu ještě budeme muset být. Lidé jedli jídlo, co si přinesli. Většina z nich se rozdělila. Někteří ne.

„Lino, ten bochník chleba,“ začala matka.

Zavrtěla jsem hlavou. Ležel ještě pořád na mém stole? „Já ho nemám,“ odpověděla jsem.

„No, nevádí,“ odtušila matka a odnesla Oně nějaké jídlo. Rty měla stažené, byla zklamaná.

Andrius seděl s koleny pod bradou a kouřil cigaretu. Hleděl na mě.

„Kolik ti je?“ zeptala jsem se.

„Sedmnáct.“ Zíral dál.

„A jak dlouho už kouříš?“

„Jsi snad policajt?“ odsekl a odvrátil pohled.

Přišla noc. V naší dřevěné bedně byla tma. Matka poznamenala, že bychom měli být vděční, že nám nechali otevřené dveře. Já tedy NKVD nebudu vděčná za nic. Každých pár minut jsem zaslechla jejich kroky, jak pochodovali okolo. Nemohla jsem spát. Přemýšlela jsem, jestli je vidět měsíc, a pokud

ano, jak vypadá. Tatínek říkal, že vědci spekulují o tom, že Země je při pohledu z Měsíce modrá. Tu noc jsem tomu věřila. Nakreslila bych ji modrou a smáčenou slzami. Kde je tatínek? Zavřela jsem oči.

Něco mě drclo do ramene. Otevřela jsem oči. Ve vagonu bylo trochu víc světla. Nade mnou stál Andrius a šfouchal do mě botou. Položil si prst na ústa a pokynul mi hlavou. Podívala jsem se na matku. Spala, pevně zabalená do kabátu. Jonas byl pryč. Bleskurychle jsem otočila hlavu a hledala ho. Andrius do mě znovu dloubl a mávl, ať jdu za ním.

Vstala jsem a našlapovala mezi lidskými uzlíky směrem ke dveřím. U nich stál Jonas a držel se obruby. „Andrius povídal, že asi před hodinou přijel dlouhý vlak. Někdo mu řekl, že je plný mužů,“ zašeptal Jonas. „Třeba je v něm tatínek.“

„Kdo ti to řekl?“ zeptala jsem se Andriuse.

„O to se nestarej,“ odvětil. „Pojďme hledat táty.“

Vyhlédla jsem ven. Na horizontu se právě objevilo slunce. Jestli je táta opravdu na nádraží, chci ho najít.

„Půjdu a dám vědět, co jsem zjistila,“ řekla jsem. „Kde zastavil ten vlak?“

„Za námi. Ale ty nikam nejdeš,“ namítl Andrius. „Půjdu já.“

„Jak chceš najít našeho otce? Nevíš, jak vypadá,“ odsekla jsem.

„To jsi vždycky takhle milá?“ otázal se Andrius.

„A co kdybyste šli oba?“ navrhl Jonas.

„Zvládnou to sama,“ řekla jsem. „Najdu tatínka a přivedu ho sem.“

„To je nesmysl. Ztrácíme čas. Neměl jsem tě budit.“

Vyhlédla jsem z vagonu. Strážný byl asi třicet metrů od nás, otočený zády. Spustila jsem se dolů, tiše dopadla na zem a začala zalézat pod vlak. Andrius mě postrčil. Najednou jsme zaslechli vyjeknutí a viděli Jonase, jak seskočil. Andrius ho drapnul, schovali jsme se za kolo a vykukovali ven. Strážný se zastavil a otočil.

Zakryla jsem Jonasovi pusou rukou. Krčili jsme se u kola a báli se nadechnout. Strážný pokračoval v chůzi.

Andrius vykoukl na druhé straně a mávl na nás. Vypířila jsem se ven. Zezadu bylo na vagonu napsáno cosi rusky.

„Zloději a šlapky,“ zašeptal Andrius. „Jestli chceš vědět, co se tam píše.“

Zloději a šlapky. Uvnitř byly naše matky a s nimi učitelka, knihovnice, starší lidé a novorozeně – zloději a šlapky. Jonas se díval na písmena. Vzala jsem ho za ruku, vděčná, že nerozumí rusky. Zalitovala jsem, že nezůstal ve vlaku.

Na kolejích za námi stála další řada červených dobytčáků, jenže tyhle měly dveře zavřené a zajištěné velkými západkami. Rozhlédli jsme se a pak jsme mezi cákanci splašků dokličkovali k druhému vlaku a schovali se pod něj. Andrius zaklepal zespodu na vagon, kousek od díry, kam nahoře chodili na záchod. Objevil se stín.

„Jak se jmenuje táta?“ zeptal se mě Andrius.

„Kostas Vilkas,“ vyhrkla jsem.

„Hledáme Petrasede Arvydase a Kostase Vilkase,“ zašeptal.

Hlava zmizela. Slyšeli jsme šelestění po podlaze. Pak se hlava znovu objevila. „Tady není. Dávejte bacha. Buďte tiše.“

Mezi výkaly jsme pospíchali od jednoho vagonu ke druhému a klepali. Pokaždé když se objevila hlava, se mi stáhl žaludek. „Prosím, prosím, prosím,“ říkal vždycky Jonas. A pak jsme šli zase dál a na cestu jsme dostali varování nebo vzkaz pro blízké. Dostali jsme se až k sedmému vagonu. Mužova hlava zmizela. Uvnitř bylo ticho. „Prosím, prosím, prosím,“ řekl Jonas.

„Jonasi?“

„Tatínku!“ zajásali jsme, ale snažili jsme se zůstat potichu. O dřevo škrtlá sirka. V díře se objevila otcova tvář. Byla popelavě šedá a pod okem měl otec monokl.

„Tati, jsme támhle ve vagonu,“ začal Jonas. „Pojď s námi.“

„Psst...“ upozornil ho táta. „To nejde. Neměli byste tu být. Kde je matka?“

„Ve vagonu,“ odpověděla jsem celá šťastná, ale přesto zděšená pohledem na otcův rozbitý obličej. „Jsi v pořádku?“

„Nic mi není,“ opáčil. „A co vy? Jste v pořádku? A máma?“

„Jsme v pořádku,“ odpověděla jsem.

„Neví, že jsme tady,“ řekl Jonas. „Chtěli jsme tě najít. Ta tíňku, vtrhli k nám domů a –“

„Já vím. Připojují náš vlak k tomu vašemu.“

„Kam nás vezou?“ zeptala jsem se.

„Na Sibiř, řekl bych.“

Na Sibiř? To není možné. Je to přes půl světa. A nic tam není. Zaslechla jsem, jak otec něco říká někomu uvnitř. Pak se objevila jeho ruka a držela cosi zmačkaného.

„Vezměte si tohle sako a ty ponožky. Budete to potřebovat.“ Další zvuky zevnitř. Tatínek podal ven další sako, dvě košile a další ponožky. Pak se objevil velký kus šunky.

„Rozdělte si to, děti. Najezte se,“ řekl táta.

Zaváhala jsem a hleděla na šunku, kterou nám otec podával dírou, kterou předtím lidi používali jako záchod.

„Koukejte to okamžitě sníst!“ trval na svém.

Roztrhla jsem tlustý plátek na čtvrtiny a podala po jednom dílu Jonasi a Andriusovi. Poslední kousek jsem zastrčila do kapsy pro matku.

„Lino, dej tohle mamince. Řekni jí, ať ho klidně prodá, když bude potřeba.“ Tentokrát držel otec v ruce svatební prstýnek. Zírala jsem na něj.

„Rozumíš mi, Lino? Řekni jí, že to má, kdyby potřebovala peníze.“

Chtěla jsem mu říct, že už jsme vyměnili kapesní hodinky za Jonase. Přikývla jsem a nasunula si prsten na palec. Přes knedlík v krku jsem nedokázala ani polknout šunku.

„Pane,“ řekl Andrius, „je s vámi Petras Arvydas?“

„Je mi líto, chlapče, ale není,“ odpověděl otec. „Tohle je moc nebezpečné. Všichni se okamžitě vraťte do vagonu.“

Přikývla jsem.

„Jonasi.“

„Ano, tatínku?“ ozval se Jonas a díval se přitom do otvoru. „Jsi moc statečný, že jsi přišel. Všichni se držte pohromadě. Vím, že se o sestru i o maminku dobře postaráš, až budu pryč.“

„Postarám, tati, slibuju,“ odpověděl Jonas. „Kdy tě zase uvidíme?“

Otec se odmlčel. „Nevím. Doufejme, že brzy.“

Sevřela jsem balík oblečení. Po tvářích mi kanuly slzy.

„Neplač, Lino. Odvahu,“ řekl otec. „Ty mi můžeš pomoci.“ Vzhledla jsem k němu.

„Rozumíš mi?“ Tatínek se váhavě podíval na Andriuse. „Můžeš mi pomoci tě najít,“ zašeptal. „Poznám tě... stejně jako ty poznáš Muncha. Ale musíš být opatrná.“

„Ale,“ začala jsem nejistě.

„Oba vás mám moc rád. A vyřiďte matce, že ji taky. A ať si vzpomene na ten dub. Modlete se, děti, a já to uslyším. Modlete se za Litvu. A teď upalujte zpátky. Rychle!“

Na prsou mě bolelo a pálily mě oči. Dala jsem se na cestu zpátky, ale klopýtla jsem.

Andrius mě zachytil. „Není ti nic?“ zeptal se. Jeho tvář vypadala něžně, ustaraně.

„Ne, není,“ odpověděla jsem, rychle si otřela oči a vykroutila se mu. „Pojďme najít tvého otce.“

„Ne, vždyť jsi to slyšela. Rychle, utíkejte zpátky. A vyřiďte to všechno matce.“

„Ale co tvůj táta?“ namítla jsem.

„Ještě pár vagonů zkusím. Sejdeme se u nás,“ řekl. „A už jděte, Lino. Ztrácíte čas.“

Zaváhala jsem.

„Ty se bojíš jít sama?“

„Ne, nebojím,“ odvětila jsem. „Otec sice říkal, že se máme držet pohromadě, ale půjdeme sami.“ Chňapla jsem Jonase za ruku. „Nepotřebujeme ho, viď, Jonasi?“

Jonas klopýtl, jak se přes rameno ohlížel na Andriuse.